

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้บุคคลเข้าใจตนเอง รู้จักตนเอง และเข้าใจสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งดำเนินชีวิตให้เหมาะสม สถาบันการศึกษา ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่บุคคลพบเห็นมีปฏิสัมพันธ์ตลอดเวลา ถ้าวิถีชีวิตสอดคล้องเป็นไปตามความต้องการ และเป้าหมายของสังคมส่วนรวม ก็ทำให้บุคคลนั้นมีความสุขในสังคม แต่เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วิถีชีวิตของคนในสังคมก็ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมสอดคล้องกัน การศึกษาจึงมีใช้มุ่งเพื่อให้ผู้ได้รับการศึกษามีความรู้ ข้อเท็จจริงทางวิชาการ อย่างดีแล้ว แต่ต้องมุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาเจริญก้าวหน้าไปรอบด้าน ให้รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจสังคมและผู้อื่น รู้จักใช้ความคิดพิจารณาตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตและแนวทางประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสม โรงเรียนจึงมีขึ้นเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ถูกต้อง และเหมาะสม หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) จึงเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนสิ่งที่ต้องใช้ในชีวิต สิ่งที่มีสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริง การนำปัญหาของชีวิต ปัญหาของชุมชนที่นักเรียนประสบอยู่มาให้นักเรียนร่วมกันพิจารณาแก้ไข จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจชีวิต เข้าใจชุมชน ดังนั้น โรงเรียนประถมศึกษาในฐานะที่เป็นสถาบันสำคัญในการให้การศึกษาอบรม จึงจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลในชุมชนนั้น ๆ (สุวัฒน์ มุกขเมธา, 2524)

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึงสถาบันที่จัดการศึกษาเบื้องต้นให้แก่เด็ก มุ่งที่จะให้มีประสบการณ์และทักษะขั้นพื้นฐาน อันจำเป็นแก่การดำรงชีวิตในท้องถิ่น เช่น ทักษะในการใช้ภาษาในการสื่อความหมาย ทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน การคิดคำนวณ และการคาดคะเน อันเพียงพอแก่การใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ประสบการณ์ในการเข้าสังคม ให้ความร่วมมือในการประกอบกิจอันเกี่ยวกับหน้าที่ของพลเมืองดี ตลอดจนการดำรงตนให้มีสุขภาพอนามัยดี สามารถที่จะประกอบอาชีพเบื้องต้นได้ด้วย โดยมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดประสบการณ์และทักษะคือ

1. ฝึกฝนให้เกิดทักษะในการติดต่อสื่อความหมายในการใช้ภาษา และการคิดคำนวณ การคาดคะเน ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตประจำวัน
2. เสริมสร้างกิจนิสัย สุชนนิสัยที่ดี ในการดำรงตนและครอบครัว
3. รู้จักแสวงหา และจับจ่ายใช้สอยให้เหมาะสมแก่อัตภาพ
4. ส่งเสริมและปลูกฝังให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ต่อสังคมในระบอบประชาธิปไตย
5. สร้างเสริมให้มีทัศนคติที่ดี มีค่านิยมในระเบียบประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมอันดีงาม
6. ฝึกฝนให้เป็นคนใฝ่หาความรู้ ปรับตน และสนใจต่อข่าว เหตุการณ์บ้านเมืองโดยสม่ำเสมอ (บันลือ พฤษภาคม, 2525)

ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ตั้งอยู่เป็นที่เป็นที่ เป็นทาง มีขอบเขตอันเดียวกัน และผู้คนเหล่านั้นมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการติดต่อซึ่งกันและกัน มีความสนใจร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความรักชาติ รักมาตุภูมิ มีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น การกินอยู่หลับนอน ภาษาพูด การแต่งงาน การใช้เครื่องมือ รวมความแล้วก็หมายถึงวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง ซึ่งแยกให้เห็นเด่นชัด คือ

1. ชุมชนต้องมีสถานที่หรือท้องที่ มีขอบเขตจำกัด ซึ่งมักจะเป็นที่มีดินฟ้าอากาศดี มีแม่น้ำไหลผ่าน มีพื้นดินอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น
2. ชุมชนจะต้องมีคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป หรือกลุ่มบุคคลที่เป็นหญิงและชาย เด็กและผู้ใหญ่ ต่างมีความรู้ ความสามารถ ความสนใจไม่เหมือนกัน แต่มีวิถีพฤติกรรมเหมือน ๆ กัน และใช้ชีวิตร่วมกัน มีความผูกพันเป็นพวกเดียวกัน
3. ชุมชนต้องมีศูนย์กลางของการทำงานและบริการต่าง ๆ บางประเภทเกี่ยวกับการงาน มีอาชีพต่าง ๆ ของคนในชุมชน ซึ่งต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ และระดับการศึกษาของบุคคลในชุมชนนั้น ๆ เกี่ยวกับบริการต่าง ๆ ได้แก่ บริการทางการแพทย์ บริการทางสุขภาพ อนามัย บริการทางการบันเทิง โรงเรียน เป็นต้น (ไพฑูริย์ เครือแก้ว, 2506)

โรงเรียนประถมศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ตั้งอยู่ในชุมชน โรงเรียนจะดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชน โรงเรียนจึงเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่งที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาและอบรมบุตรหลานของสังคม ให้เป็นคนดีและมีคุณภาพ โรงเรียนกับสังคมต่างมีความสัมพันธ์อาศัยซึ่งกันและกัน โรงเรียนมีส่วนช่วยทำประโยชน์ให้แก่สังคม และในขณะเดียวกันสังคมก็ได้เข้ามามีส่วนช่วยพัฒนาโรงเรียนด้วย สังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่นี้ เรียกว่า ชุมชน ดังนั้นโรงเรียนและชุมชนจึงควรมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน (อุทัย ชวรมเตโช, 2527)

กิติมา ปรีดีดิถ (2532) ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า "เป็นกระบวนการในการวางแผน การควบคุม การประสานงาน การจัดบุคลากร และเผยแพร่ความรู้ต่อชุมชน เพื่อร่วมพัฒนาชุมชนและโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อมกัน"

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525) ให้ทัศนะว่าโรงเรียนและชุมชน
 ต้องเป็นของคู่กันเสมอ โรงเรียนได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากชุมชน
 ในรูปของภาษีและความช่วยเหลือพิเศษ ดังนั้น โรงเรียนจึงมีข้อผูกพันทางกฎหมาย
 ศิลธรรม และความรับผิดชอบร่วมกันกับชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและ
 อุปถัมภ์โรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงจำเป็นต้องเป็น
 กระบวนการสองทาง คือ โรงเรียนต้องมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน และชุมชนต้องมี
 ส่วนร่วมในการพัฒนาสนับสนุนโรงเรียนในเวลาเดียวกัน

กัญญา สาทร (2519) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในปัจจุบันโดย
 เฉพาะอย่างยิ่ง การประถมศึกษาทางที่ถูกแล้วประชาชนในชุมชนควรมีส่วนร่วม
 ในการจัดการศึกษาด้วย เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนมากที่สุด
 นอกจากจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแล้ว ยังอาจจะใช้โรงเรียน
 เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาความเป็นอยู่ และฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชน
 ในชุมชนได้อีกด้วย ฉะนั้น โรงเรียนประถมศึกษาจึงต้องปรับปรุงตนเองให้เป็น
 ศูนย์กลางของชุมชน และวางวัตถุประสงค์ให้สัมพันธ์กับชุมชน

โรงเรียนประถมศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคมมีจุดมุ่งหมาย
 สำคัญ คือ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เศรษฐกิจ
 และการเมือง แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 - 2539 ได้กำหนดมาตรการ
 หรือวิธีการหลัก ๆ ในการดำเนินงานตามแผนที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ทั้งใน
 ปัจจุบันและอนาคตด้วย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะปรับทิศทางการจัดการศึกษาให้
 มีประสิทธิภาพ และคุณภาพ ในการช่วยให้คนได้พัฒนาทั้งด้านปัญญา จิตใจ
 ร่างกาย และสังคมอย่างสมดุล และกลมกลืนสามารถปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทัน
 ต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะมาถึงสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมี
 สันติสุข และสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้อง
 กับการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านของประเทศ (รวมมติคณะรัฐมนตรีด้านการศึกษา

พ.ศ. 2534 - 2537, 2537)

ความสัมพันธ์ของโรงเรียนประถมศึกษากับชุมชน จึงมีความสำคัญ เป็นอย่างมาก ในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างมาก มีการขยายตัวในรูปชุมชนเมืองมากขึ้น ประชากรจากถิ่นอื่นพากันอพยพเข้ามาใน อัตราที่สูง ผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิต สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของประชาชนที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาต่อชุมชนชนบท ซึ่งได้กลายมาเป็นชุมชนเมือง (แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และวัฒนธรรม กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ระยะ 15 ปี 2538 - 2554, 2537)

ถ้าเปรียบเทียบบโรงเรียนเป็นเสมือนสิ่งมีชีวิต และสิ่งมีชีวิตต้องปรับตัว ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมแล้ว ก็อาจนำทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural - Functionalism) ที่เป็นทฤษฎีหลักทางสังคมวิทยา ที่มองว่าระบบหรือส่วนต่าง ๆ ของสังคมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การปรับตัวสนองต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอก มักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นสุดท้ายที่เกิดขึ้นภายในระบบ (ชนิดา รัชพลเมือง, 2534) ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนานิยม (Progressive Education) โดย John Dewey ว่าแนวความคิดนี้โรงเรียน มีความสัมพันธ์กับสังคมมากขึ้น เด็กจะต้องพร้อมที่จะไปอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขปรับตัวได้อย่างดี โดยมองว่าการศึกษจะต้องให้การศึกษากทุกด้าน ทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม อาชีพ และสติปัญญาควบคู่กันไป ความสนใจ ความถนัด และลักษณะพิเศษของผู้เรียนควรได้รับความสนใจ และได้รับการส่งเสริมให้มากที่สุด สิ่งที่เรียนที่สอนควรเป็นประโยชน์สัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และสังคมของผู้เรียนให้มากที่สุด ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองและสังคม เพื่อผู้เรียนจะได้ปรับตัว

ให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุขไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ตาม ผู้เรียนจะต้องรู้จักแก้ปัญหาได้

โรงเรียนในศตวรรษปัจจุบันจึงไม่สามารถเป็นผู้นำชุมชนได้อย่างโดดเด่น จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และโรงเรียนก็ไม่ได้ตามชุมชนแต่เพียงอย่างเดียว โรงเรียนต้องมีบทบาทในการเป็นผู้ให้และเป็นผู้รับจากชุมชน เพราะโรงเรียนมีระบบระเบียบสภาพในของโรงเรียนที่จะกำหนดขอบข่ายของตนเอง ดังเช่นรายงานการวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษา : ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา (ตุลาคม 2517) ได้ระบุว่า

"...ได้มีการยอมรับกันมากขึ้นทุกทีว่า โรงเรียนมีหน้าที่รับใช้สังคม ทำหน้าที่เลือกสรร และรับรองบุคคลเพื่อบรรจุเข้าสู่ระดับชั้นของตำแหน่งต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โรงเรียนมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดการเลือกวิถีชีวิตของบุคคลโดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษา เพราะนักเรียนที่จบชั้นประถมได้ออกจากโรงเรียนโดยไม่ได้เรียนต่อ ผลก็คือวิถีชีวิตในอนาคตของเด็ก ๆ เหล่านี้ได้ถูกขีดเส้นตายไว้เสียแต่ต้นมือ..."

ดังนั้น โรงเรียนจึงมีบทบาทในการให้ความรู้แก่สังคม และขณะเดียวกัน โรงเรียนก็ควรรับภูมิปัญญาซึ่งสังคมได้ส่งสมกันมา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

เขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ 5 จังหวัด ได้แก่ นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร (สมุดรายงานสถิติภาค, 2533) การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานครอันเนื่องมาจากการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมของเขตปริมณฑล กล่าวคือทำให้เกิดการหลั่งไหลของแรงงานชนบทเข้ามาสู่เขตปริมณฑลมากขึ้น ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนและการใช้ที่ดินอย่างไม่เป็นระเบียบ เกิดการแออัด ขาดแคลนที่อยู่อาศัย ระบบสาธารณสุขไม่ทั่วถึง และการบริการทางสังคมต่าง ๆ เช่น การบริการทางสาธารณสุขการศึกษาไม่เพียงพอ (แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และวัฒนธรรม กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ระยะ 15 ปี 2538 - 2554, 2537) เมื่อความเจริญเติบโต ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เข้ามาสู่เขตปริมณฑลมากขึ้น จากเดิมที่เขตปริมณฑลเคยเป็นชุมชนชนบทก็กลายมาเป็นชุมชนเมืองไปโดยปริยาย การดำรงชีวิตจากรูปแบบชุมชนชนบทก็แปรเปลี่ยนไปเป็นชุมชนเมือง ความสัมพันธ์ของชุมชนจากที่เคยมีความเป็นอยู่อย่างกันเอง มีความสนิทสนมกันก็กลายมาเป็นชุมชนที่มีคนอยู่อย่างหนาแน่น ผู้คนรู้จักกันอย่างไม่ทั่วถึง (ดารา ทีปะปาล, 2521)

โรงเรียนในท้องถิ่นถือว่าเป็นองค์การของรัฐที่อยู่ใกล้ชิด และเป็นของชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษา เพราะการประถมศึกษาเป็นการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐาน และมีเขตบริการครอบคลุมพื้นที่มากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2527) ดังนั้น ลักษณะความสัมพันธ์ของโรงเรียนประถมศึกษากับชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างมากต่อชุมชนนั้น ๆ เพราะโรงเรียนจะช่วยขัดเกลาพัฒนาคนในชุมชนให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

จากการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม
 ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าระบบการ
 ศึกษายังไม่สามารถปรับเปลี่ยนคนให้สามารถดำรงชีวิตและปรับตัว ตลอดจน
 ริเริ่มทำการเปลี่ยนแปลงในสังคมและชุมชนได้ รวมทั้งสถานศึกษาทุกระดับ ทุก
 ประเภทยังไม่สามารถทำหน้าที่กระตุ้นและส่งเสริมให้องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน
 เกิดการพัฒนาตนเองอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากประชาชนยึดมั่น
 ในค่านิยมและภาพพจน์แบบเก่าที่มีต่อการทำงานของหน่วยราชการ หรือค่านิยม
 ของตัวข้าราชการเองที่มีต่อการพัฒนาแบบเก่าในลักษณะที่นำมาดีกว่ากระตุ้นให้
 ประชาชนเกิดการพัฒนาตนเอง จึงไม่อาจทำให้ประชาชนในชุมชนนั้นสามารถ
 เป็นผู้นำในการพัฒนาได้ การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคมและชุมชนจึงไม่
 สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง หากระบบการศึกษา
 ยังไม่สามารถสร้างค่านิยมที่เหมาะสมให้เกิดกับนักเรียนและประชาชนในแง่ของ
 การพัฒนาและสังคมที่เหมาะสมได้ การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมก็ไม่อาจบรรลุ
 เป้าหมายตามนโยบายได้เช่นกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา
 ศึกษากับชุมชน ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพ
 สังคมจากชุมชนชนบทมาเป็นชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยน
 ไปตามกระแสความเจริญทางเศรษฐกิจ โรงเรียนจึงต้องคำนึงถึงชุมชนให้มากขึ้น
 และชุมชนก็ต้องคำนึงถึงโรงเรียนเช่นกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามความเจริญ
 นั้น ๆ โดยยึดกรอบแนวความคิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา
 ศึกษากับชุมชน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) และ
 วิทยุ สาทร (2519) ดังนี้

1. การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับชุมชน ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานได้สะดวกยิ่งขึ้น

2. การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน ตามกำลังความสามารถที่โรงเรียนสามารถดำเนินการได้

3. การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน โดยโรงเรียนเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเท่าที่โรงเรียนสามารถและอยู่ในวิสัยที่เป็นได้

4. การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น โดยดำเนินงานที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน

5. การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น

6. การวางแผนกำหนดนโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายของโรงเรียนโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดนโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายในการศึกษาของชุมชน ตามที่ชุมชนต้องการ

7. การให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน โดยชุมชนให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาศึกษากับชุมชน ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ในด้านการเผยแพร่ข่าวสาร เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การวางแผนกำหนดนโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายของโรงเรียน โดยชุมชน และการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Method) ประเภทศึกษาสำรวจ (Survey Study) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาศึกษากับชุมชน ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาศึกษากับชุมชน ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร จะเป็นการศึกษาสภาพและปัญหาใน 7 ด้าน ได้แก่ด้านการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การวางแผนกำหนดนโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายของโรงเรียนโดยชุมชน และการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้นำชุมชนของท้องถิ่น ผู้นำชุมชนของภาคเอกชน ผู้นำชุมชนของศาสนา ซึ่งอยู่ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร 5 จังหวัด ได้แก่ นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. เขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน โดยมีภาคอุตสาหกรรมเป็นตัวกำหนด ผู้วิจัยจึงเลือกผู้นำชุมชนของภาคเอกชน ซึ่งได้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม เป็นตัวอย่างประชากร เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน
2. ข้อมูลจากเอกสาร 4 ฉบับ ได้แก่ สมุดบันทึกการประชุมกรรมการศึกษา สมุดภาพกิจกรรมของโรงเรียน แผนงาน งาน/โครงการของโรงเรียน และสมุดขอใช้อาคารสถานที่ เป็นแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เนื่องจากการบันทึกข้อมูลในเอกสารเหล่านี้ โรงเรียนได้บันทึกจากเหตุการณ์ที่ได้ปฏิบัติจริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาับชุมชน หมายถึง กระบวนการความสัมพันธ์สองทางที่มีการสื่อสาร การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างโรงเรียนและชุมชน รวมทั้งชุมชนและโรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนเข้าใจการดำเนินงานและความต้องการของโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันก็ให้โรงเรียนเข้าใจถึงความต้องการของชุมชน

สภาพ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาับชุมชน ในด้านการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงาน

อื่นในท้องถิ่น การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การวางแผนกำหนดนโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายของโรงเรียนโดยชุมชน และการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน

ปัญหา หมายถึง อุปสรรคในการดำเนินงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับชุมชนในด้านการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การวางแผนกำหนดนโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายของโรงเรียนโดยชุมชน และการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน

การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน หมายถึง การที่โรงเรียนรายงานข่าวสารเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ประชาชนได้รับทราบ เพื่อให้ชุมชนและโรงเรียนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันยิ่งขึ้น ได้แก่ การจัดตั้งฝ่ายประชาสัมพันธ์โรงเรียน การจัดตั้งสมาคมครูผู้ปกครอง สมาคมศิษย์เก่า การจัดทำสิ่งพิมพ์ เอกสารต่าง ๆ และการจัดรายการเพื่อการศึกษาทางวิทยุหรือโทรทัศน์ เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ที่จำเป็นแก่คนในชุมชน

การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน หมายถึง การที่โรงเรียนเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นในชุมชนนั้นมาใช้บริการของโรงเรียนด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ห้องสมุด หอประชุม อุปกรณ์การกีฬาแก่ชุมชน และอื่น ๆ เพื่อให้ชุมชนได้รับความรู้และประโยชน์ต่าง ๆ จากโรงเรียน

การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน หมายถึง การที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการเข้าไปมีส่วนร่วมต่อชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ กิจกรรมทางประเพณีต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และกิจกรรมทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา

การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น หมายถึง การที่โรงเรียนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน เพื่อให้ความรู้ คำแนะนำ ปรับปรุงภาวะความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจของชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การติดต่อเจ้าหน้าที่มาให้การ รักษาพยาบาลคนในชุมชน การควบคุมโรคติดต่อในชุมชน การจัดตั้งศูนย์อนามัย แม่และเด็กในชุมชน และการแนะแนวอาชีพในเขตอุตสาหกรรม

การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน หมายถึง การที่โรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นโดยขอความร่วมมือจากชุมชนสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ที่จะเอื้ออำนวยความสะดวกต่อโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง โรงเรียนและชุมชน ได้แก่ การจัดงานประจำปีของโรงเรียน การไปอยู่ค่าย พักแรม การแข่งขันกีฬา การประชุมทางด้านอาชีพ

การวางแผนกำหนดนโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายของโรงเรียน โดยชุมชนหมายถึง การที่โรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการกำหนด นโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายของโรงเรียนให้สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชน โดยมีผู้แทนจากชุมชนเข้าไปปรึกษาหารือ รับรู้ แก้ปัญหา ในการจัดการเรียนการสอนให้ตรงกับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน ได้แก่ การเสริม ความรู้ในด้านอาชีพ การแนะแนวทางการทำงานในอนาคต

การให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน หมายถึง การที่โรงเรียน นำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียนในด้านการ ศึกษา และการเอื้ออำนวยประโยชน์แก่โรงเรียนทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งได้แก่ การเชิญผู้ปกครองที่มีความรู้ ความถนัดทางด้าน ต่าง ๆ มาเป็นวิทยากร การขอบริจาควัสดุ อุปกรณ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ จากบุคคล ที่มีทุนทรัพย์ให้แก่โรงเรียน การเรียนจากสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งก่อให้เกิด ประโยชน์แก่นักเรียน การให้ความรู้ทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ทางด้านอุตสาหกรรม ในชุมชนนั้น

บุคลากรในโรงเรียน หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน และครู
 ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่
 หรือผู้อำนวยการโรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

ครู หมายถึง ครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้เป็น
 หัวหน้างานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

บุคลากรในชุมชน หมายถึง ผู้นำชุมชนของท้องถิ่น ผู้นำชุมชนของภาค
 เอกชน และผู้นำชุมชนของศาสนา

ผู้นำชุมชนของท้องถิ่น หมายถึง กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านที่ปกครองชุมชน
 ในท้องถิ่นที่มีโรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่

ผู้นำชุมชนของภาคเอกชน หมายถึง ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ให้การ
 ช่วยเหลือชุมชนในเขตที่มีโรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่

ผู้นำชุมชนของศาสนา หมายถึง พระสงฆ์ที่ดำรงตนเป็นเจ้าอาวาสใน
 วัดของเขตชุมชนที่มีโรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัด
 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ
 และสมุทรสาครที่เปิดทำการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6

ชุมชน หมายถึง อาณาบริเวณที่มีประชาชนอยู่รวมกันและมีโรงเรียน
 ประถมศึกษาตั้งอยู่ภายในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร

เขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร หมายถึง พื้นที่ที่ตั้งอยู่ข้างเคียง
 กรุงเทพมหานครอันประกอบไปด้วยจังหวัด 5 จังหวัด ได้แก่ นครปฐม นนทบุรี
 ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ประถมศึกษากับชุมชน ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร จากหนังสือ วารสาร เอกสารต่าง ๆ ตลอดจนศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้าง แบบสัมภาษณ์และแบบศึกษาเอกสาร
2. เลือกตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยจากประชากรที่เป็นผู้บริหาร โรงเรียน ครู ผู้นำชุมชนของท้องถิ่น ผู้นำชุมชนของภาคเอกชน และผู้นำชุมชนของ ศาสนา ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร 5 จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี นครปฐม ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร โดยเลือกอำเภอจากทุกจังหวัด 5 จังหวัด ได้จำนวน 14 อำเภอ เลือกตำบลจากอำเภอที่สุ่มได้ ได้จำนวน 48 ตำบล เลือก โรงเรียนจากตำบลที่สุ่มได้ จำนวน 48 โรงเรียน จะได้ตัวอย่างประชากร 5 กลุ่ม กลุ่มละ 48 คน รวมทั้งสิ้น 240 คน
3. สร้างเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหาร โรงเรียนและครู แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำชุมชนของท้องถิ่น ผู้นำชุมชนของภาค เอกชน และผู้นำชุมชนของศาสนา และแบบสำรวจข้อมูลจากเอกสาร แล้วนำ เครื่องมือการวิจัยทั้ง 3 ฉบับไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ความเข้าใจของสำนวนภาษา การครอบคลุมเนื้อหา และความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข
4. นำเครื่องมือทั้ง 3 ฉบับ ไปทดลองใช้ (try out) กับผู้บริหาร โรงเรียน ครู ผู้นำชุมชนของท้องถิ่น ผู้นำชุมชนของภาคเอกชน และผู้นำชุมชน ของศาสนา ที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร กลุ่มละ 3 คน รวมเป็น 15 คน เพื่อ ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและข้อความ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ เป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ต่อไป

5. นำเครื่องมือในการวิจัยซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ 2 ฉบับ โดยฉบับที่ 1 นำไปสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน และครู ฉบับที่ 2 นำไปสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนของท้องถิ่น ผู้นำชุมชนของภาคเอกชน และผู้นำชุมชนของศาสนา ที่เป็นตัวอย่างประชากร

6. นำแบบสำรวจข้อมูลจากเอกสาร ไปศึกษาเอกสารของโรงเรียนที่เลือกมา 48 โรงเรียน

7. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน หาค่าความถี่ และค่าร้อยละ นำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลพื้นฐานในการนำไปประกอบการพิจารณาการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียนประถมศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

2. ได้ข้อมูลที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และชุมชนกับโรงเรียน ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย